mgr Krzysztof Andrzej Kierski

STRESZCZENIE DYSERTACJI DOKTORSKIEJ

Relacje rządców diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi Polski w latach 1945–1989

Celem rozprawy doktorskiej jest próba zaprezentowania relacji rządców diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi w latach 1945–1989, a zatem w okresie, kiedy Polska pozostawała w bloku państw socjalistycznych, w których pełnię władzy posiadały partie komunistyczne, a Kościół katolicki traktowany był jako element opozycji stanowiący zagrożenie dla rządzących.

Niniejsza praca ma układ chronologiczno-problemowy i poprzedzona wstępem składa się z dziewięciu rozdziałów, które wieńczy zakończenie. Całość dopełnia bibliografia z podziałem na: archiwalia, źródła drukowane, literaturę i prasę. Zastosowanie konstrukcji chronologiczno-problemowej pozwoliło prześledzić przebieg procesu historycznego, a zarazem skoncentrować uwagę na zagadnieniach, które wymagają szczegółowej analizy. Przyjęto, że poza pierwszym rozdziałem w którym scharakteryzowano kształtowanie się polskiej administracji kościelnej na terenie byłych Prus Wschodnich, każdy kolejny stanowi opis relacji następujących po sobie poszczególnych rządców diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi.

W latach 1945–1989 rządcami diecezji warmińskiej kolejno byli: ks. Teodor Bensch (1945–1951), ks. Wojciech Zink (1951–1953), ks. Stefan Biskupski (1953–1956), bp Tomasz Wilczyński (1956–1965), bp Józef Drzazga (1965–1978), bp Józef Glemp (1979–1981), bp Jan Obłąk (1981–1985) i bp Edmund Piszcz (1985–1989). Opisując ich relacje z władzami komunistycznymi powojennej Polski odtworzono przede wszystkim charakter korespondencji i rozmów prowadzonych z przedstawicielami aparatu partyjno-państwowego z uwzględnieniem postawy zajmowanej wobec rzeczywistości politycznej i oczekiwań komunistów. Starano się również przedstawić stosunek rządców diecezji do kluczowych decyzji władz państwowych godzących w działalność Kościoła oraz wydarzeń istotnych dla relacji państwo-Kościół. Przedmiotem zainteresowania był także stosunek hierarchów Kościoła katolickiego na Warmii i Mazurach do ruchu „księży patriotów” oraz organizacji katolickich kontrolowanych przez władze tj. Zrzeszenie Katolików „Caritas”, Stowarzyszenie PAX i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Społeczne. Z drugiej strony starano się scharakteryzować

relacje rządców diecezji z działaczami NSZZ „Solidarność” i innymi strukturami stanowiącymi opozycję polityczną wobec komunistów.

Dążąc do pełnego przedstawienia relacji rządców diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi zwrócono uwagę na takie kwestie jak: walka o naukę religii, prowadzenie punktów katechetycznych, budownictwo kościelne i sakralne, obsada stanowisk kościelnych czy też prawo Kościoła do poniemieckich nieruchomości. Wiele uwagi poświęcono również stosunkowi rządców diecezji do przełomowych wydarzeń o znaczeniu ogólnopolskim jak np. protesty robotnicze grudnia 1970 r. i czerwca 1976 r., nowelizacja konstytucji PRL, zmiany na szczytach władzy PRL, strajki z lata 1980 r., powstanie NSZZ „Solidarność”, wprowadzenie stanu wojennego czy wreszcie wybory parlamentarne z 1989 r.

Obok prezentacji oceny bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej dokonywanej przez poszczególnych rządców diecezji, przedstawiono ich rolę w wydarzeniach znaczących *stricte* dla regionu Warmii i Mazur tj. tymczasowość administracji kościelnej diecezji warmińskiej, budowa nowego gmachu seminarium duchownego, strajk w Olsztyńskich Zakładach Graficznych „OZGraf”, internowanie lokalnych działaczy opozycji solidarnościowej, powołanie Klubu Inteligencji Katolickiej i Warmińskiego Klubu Katolików w Olsztynie czy też śmierć studenta Marcina Antonowicza.

Na opis relacji rządców diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi Polski w latach 1945–1989 składa się również charakterystyka ich publicznych wypowiedzi o znaczeniu antypaństwowym i reakcji na zamieszczane w prasie artykuły szkalujące Kościół katolicki na czele z jego hierarchami. Dodatkowo w każdym z rozdziałów przedstawiającym relacje poszczególnego rządcy diecezji z władzami państwowymi zawarte jest omówienie inwigilacji prowadzonej przez centralne, a przede wszystkim lokalne struktury aparatu bezpieczeństwa wspieranego przez sieć informatorów rekrutujących się zarówno z osób duchownych jak i wiernych Kościoła katolickiego.